

دانشکده گردشگری

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی

برنامه ریزی و توسعه

عنوان:

بررسی تأثیر گردشگری بر اشتغال زنان در مناطق شهری و روستایی استان لرستان با تأکید بر صنایع

دستی

استاد راهنما:

دکتر محمد همتی

استاد مشاور:

دکتر علی اکبر امین بیدختی

پژوهشگر:

مهتاب اکبری ورمزیار

آذر ۱۳۹۳

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات ، ابتکارات و نوآوری-
های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه
سمنان است.

*** تعهد نامه ***

اینجانب مهتاب اکبری ورمزیار دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مدیریت جهانگردی گرایش برنامه ریزی و توسعه دانشگاه سمنان، دانشکده گردشگری گروه مدیریت جهانگردی تعهد می‌نمایم که محتوای این پایان‌نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از هیچ منبعی کپی برداری نشده و به پایان رسانیدن آن نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید محترم بوده است. در صورت اثبات خلاف مندرجات فوق، به تشخیص دانشگاه مطابق با ضوابط و مقررات حاکم (قانون حمایت از حقوق مولفان و مصنفان و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی، ضوابط و مقررات آموزشی، پژوهشی و انضباطی و ..) با اینجانب رفتار خواهد شد و هرگونه اعتراض در خصوص احقاق حقوق مکتسب و تشخیص و تعیین تخلف و مجازات از خویش سلب می‌نمایم. در ضمن، مسئولیت هرگونه پاسخگویی به اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی و مراجع ذی صلاح (اعم از اداری و قضایی) به عهده اینجانب خواهد بود و دانشگاه هیچ مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

امضاء

مهتاب اکبری ورمزیار

تاریخ: ۱۳۹۳/ /

تقدیم به پدر عزیزم

مادر عزیزتر از جانم

و برادران مهربانم

تشکر و قدردانی

برخود لازم میدانم از زحمات تمامی اساتید و دوستانی که به نوعی در تدوین این پژوهش بنده را یاری کرده اند تشکر کنم.

به خصوص:

از جناب آقای دکتر محمد همتی به عنوان استاد راهنما؛ که مسئولیت راهنمایی پایان نامه را عهده داره بوده و زحمات فراوانی را متقبل شده اند صمیمانه متشکرم.

از جناب آقای دکتر علی اکبر امین بیدختی به عنوان استاد مشاور؛ که با راهنمایی خود مرا مورد لطف قرار داده اند کمال تشکر را دارم.

همچنین از اساتید محترم جناب آقای دکتر محمد نجارزاده و جناب آقای دکتر یونس وکیل الرعایا که زحمت نظارت و داوری پایان نامه را به عهده گرفتند، تشکر می نمایم.

از سرکار خانم دکتر شیرین اکبری جهت راهنمایی های ارزنده شان در تمامی مراحل تدوین پایان نامه، کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

در ادامه از تمامی دوستانی که با ارائه دانسته ها، نظرات و پیشنهادات خود بنده را در این پژوهش یاری نمودند تشکر میکنم و از درگاه خداوند متعال خواستارم توفیق خدمت به خلق را به همه ما

ارزانی دارد تا مسئولیتی که در قبال وطن خود و بشریت به دوش داریم به گونه ای شایسته به انجام رسانیم.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر گردشگری بر اشتغال زنان در مناطق شهری و روستایی استان لرستان با تاکید بر صنایع دستی است پژوهش از حیث هدف کاربردی و از دید روش، توصیفی پیمایشی می باشد. این پژوهش با ابزار پرسشنامه در بین زنان شاغل در تعاونی های صنایع دستی استان لرستان در سال ۱۳۹۳ انجام شده است. روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای بوده و حجم نمونه ۱۷۰ نفر است. برای آزمون فرضیات تحقیق از نرم افزار آماری Spss.16 و آزمون های آماری ناپارامتریک استفاده شده است. یافته های تحقیق نشان دادند که حضور گردشگران و حمایت دولت از تولیدات صنایع دستی باعث افزایش میزان تولیدات صنایع دستی از سوی زنان و همچنین افزایش انگیزه آنها برای تولید بیشتر میشود.

واژگان کلیدی: گردشگری، اشتغال زنان، صنایع دستی، استان لرستان

فهرست مطالب

عنوان.....صفحه

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱) مقدمه	۱
۲-۱) بیان مسئله	۲
۳-۱) اهمیت و ضرورت موضوع	۵
۴-۱) سوالات پژوهش	۷
۵-۱) فرضیات پژوهش	۸
۶-۱) اهداف پژوهش	۹
۷-۱) جامعه آماری پژوهش	۹
۸-۱) نمونه آماری پژوهش	۹
۹-۱) قلمرو پژوهش	۱۰
۱-۹-۱) قلمرو زمانی تحقیق	۱۰
۲-۹-۱) قلمرو مکانی تحقیق	۱۰
۳-۹-۱) قلمرو موضوعی تحقیق	۱۰
۱۰-۱) تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها	۱۰
۱-۱۰-۱) تعریف مفهومی گردشگری	۱۰
۲-۱۰-۱) تعریف عملیاتی گردشگری	۱۰
۳-۱۰-۱) تعریف مفهومی شغل	۱۱
۴-۱۰-۱) تعریف عملیاتی اشتغال زنان	۱۱
۵-۱۰-۱) تعریف مفهومی مناطق شهری	۱۱
۶-۱۰-۱) تعریف عملیاتی مناطق شهری	۱۱
۷-۱۰-۱) تعریف مفهومی مناطق روستایی	۱۲
۸-۱۰-۱) تعریف عملیاتی مناطق روستایی	۱۲
۹-۱۰-۱) تعریف مفهومی صنایع دستی	۱۲
۱۰-۱۰-۱) تعریف عملیاتی صنایع دستی	۱۲
۱۱-۱۰-۱) تعریف مفهومی درآمد	۱۳
۱۲-۱۰-۱) تعریف عملیاتی درآمد	۱۳

۱۱-۱) چارچوب کلی پایان نامه ۱۳

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۲) مقدمه ۱۶

۲-۲) گردشگری ۱۶

۱-۲-۲) مفهوم گردشگری ۱۶

۲-۲-۲) تعریف گردشگری با تاکید بر بعد تقاضا و بعد عرضه ۱۸

۱-۲-۲-۲) تعریف گردشگری با تاکید بر بعد تقاضا ۱۸

۲-۲-۲-۲) تعریف گردشگری با تاکید بر بعد عرضه ۱۹

۳-۲-۲) گونه شناسی گردشگری ۱۹

۱-۳-۲-۲) گونه شناسی گردشگری بر مبنای محیط جغرافیایی ۲۰

۲-۳-۲-۲) گونه شناسی گردشگری بر مبنای نوع(ماهیت)فعالیت ۲۲

۴-۲-۲) صنعت گردشگری ۲۵

۱-۴-۲-۲) اثرات اقتصادی و غیر اقتصادی گردشگری ۲۶

۲-۴-۲-۲) گردشگری و اشتغال ۳۱

۳-۴-۲-۲) اشتغال گردشگری ۳۲

۴-۴-۲-۲) ویژگی های اشتغال گردشگری ۳۷

۵-۴-۲-۲) مشاغل مختلف گردشگری ۴۴

۶-۴-۲-۲) اشتغال گردشگری و گروه های آسیب پذیر شغلی ۴۶

۳-۲) اشتغال زنان ۵۰

۱-۳-۲) مفهوم اشتغال ۵۲

۲-۳-۲) تاریخچه اشتغال زنان ۵۴

۳-۳-۲) تئوری های اقتصادی حاکم بر بازار کار زنان ۵۶

۱-۳-۳-۲) رویکردهای نئو کلاسیک : ۵۷

۲-۳-۳-۲) مدل تراکم یا ازدحام جمعیت ۵۹

۳-۳-۳-۲) رویکرد سرمایه انسانی ۶۱

۴-۳-۳-۲) مدل بازار دو گانه ۶۳

۵-۳-۳-۲) انتخاب منطقی و عوامل غیر تبعیض آمیز ۶۴

۴-۳-۲) نقش گردشگری در اشتغال زنان ۶۴

۶۶	..... مشارکت زنان در گردشگری (۱-۴-۳-۲)
۶۷	..... ساختار مشارکت اقتصادی زنان در گردشگری (۲-۴-۳-۲)
۷۳	..... عوامل اثر گذار بر میزان و چگونگی مشارکت زنان در گردشگری (۳-۴-۳-۲)
۷۷	..... صنایع دستی (۴-۲)
۷۸	..... ویژگی های صنایع دستی (۱-۴-۲)
۷۹	..... تقسیم بندی صنایع دستی (۲-۴-۲)
۷۹	..... صنایع دستی هنری، هنری_مصرفی، مصرفی (۱-۲-۴-۲)
۸۰	..... صنایع دستی فعال، نیمه فعال و منسوخ (۲-۲-۴-۲)
۸۰	..... تقسیم بندی صنایع دستی ایران (۳-۲-۴-۲)
۸۴	..... صنایع دستی و توسعه اقتصادی (۳-۴-۲)
۸۴	..... نقش صنایع دستی در اشتغال زایی و رفع معضل بیکاری (۱-۳-۴-۲)
۸۵	..... نقش صنایع دستی در افزایش درآمد سرانه (۲-۳-۴-۲)
۸۵	..... نقش صنایع دستی در تولید ملی (۳-۳-۴-۲)
۸۶	..... نقش صنایع دستی در توسعه صادرات (۴-۳-۴-۲)
۸۷	..... صنایع دستی و مشارکت اقتصادی زنان (۵-۳-۴-۲)
۸۸	..... صنایع دستی و گردشگری (۴-۴-۲)
۸۹	..... مزایای گردشگری برای صنایع دستی (۱-۴-۴-۲)
۹۱	..... پیشینه تحقیق (۵-۲)
۹۱	..... تحقیقات خارجی: (۱-۵-۲)
۹۴	..... تحقیقات داخلی: (۲-۵-۲)
۹۷	..... مدل مفهومی تحقیق (۶-۲)
۹۸	..... جمع بندی (۷-۲)

فصل سوم: روش تحقیق و منطقه مورد مطالعه

۱۰۰	..... مقدمه (۱-۳)
۱۰۰	..... روش تحقیق (۲-۳)
۱۰۱	..... جامعه ی آماری (۳-۳)
۱۰۲	..... روش نمونهگیری (۴-۳)

۱۰۳	۵-۳) برآورد حجم نمونه
۱۰۳	۶-۳) ابزار گردآوری اطلاعات
۱۰۴	۷-۳) قلمروی تحقیق
۱۰۴	۱-۷-۳) قلمروی مکانی تحقیق
۱۰۴	۲-۷-۳) قلمروی موضوعی تحقیق
۱۰۴	۳-۷-۳) قلمروی زمانی تحقیق
۱۰۴	۸-۳) سنجش روایی و پایایی پرسشنامه
۱۰۵	۹-۳) روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۰۵	۱۰-۳) منطقه مورد مطالعه
۱۰۵	۱-۱۰-۳) موقعیت جغرافیایی و تقسیمات سیاسی استان
۱۰۶	۲-۱۰-۳) جغرافیای طبیعی و اقلیم استان لرستان
۱۰۸	۱-۱۱-۳) وضعیت زنان در لرستان
۱۰۸	۱-۱۱-۳) جمعیت زنان
۱۰۸	۲-۱۱-۳) وضعیت تاهل زنان
۱۰۹	۳-۱۱-۳) وضعیت نیروی کار
۱۱۱	۱۲-۳) صنایع دستی لرستان
۱۱۱	۱-۱۲-۳) صنایع دستی عشایری
۱۱۷	۲-۱۲-۳) صنایع دستی شهری
۱۲۱	۳-۱۲-۳) صنایع دستی روستایی
۱۲۱	۱۳-۳) جاذبه های تاریخی و طبیعی استان لرستان
۱۲۱	۱-۱۳-۳) جاذبه های طبیعی
۱۲۲	۲-۱۳-۳) جاذبه های تاریخی
۱۲۲	۱۴-۳) تعداد گردشگران وارد شده به استان
۱۲۳	۱۵-۳) جمع بندی

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۱۲۷	۱-۴) مقدمه:
۱۲۷	۲-۴) یافته های توصیفی
۱۲۸	۱-۲-۴) سن پاسخ دهندگان
۱۲۹	۲-۲-۴) میزان تحصیلات

۱۳۰	..... محل سکونت پاسخ دهندگان (۳-۲-۴)
۱۳۰	..... وضعیت تاهل پاسخ دهندگان (۴-۲-۴)
۱۳۱	..... یافته های استنباطی (۳-۴)
۱۳۲	..... آزمون فرضیه اول (۱-۳-۴)
۱۳۵	..... آزمون فرضیه دوم (۲-۳-۴)
۱۳۶	..... آزمون فرضیه سوم (۳-۳-۴)
۱۳۷	..... آزمون فرضیه چهارم (۴-۳-۴)
۱۳۸	..... آزمون فرضیه پنجم (۵-۳-۴)
۱۳۹	..... آزمون فرضیه ششم (۶-۳-۴)
۱۴۰	..... آزمون فرضیه هفتم (۷-۳-۴)
۱۴۰	..... آزمون فرضیه هشتم (۸-۳-۴)
۱۴۱	..... جمع بندی (۴-۴)

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۴۳	..... مقدمه (۱-۵)
۱۴۴	..... یافته های پژوهش (۲-۵)
۱۴۴	..... نتایج آمار توصیفی (۱-۲-۵)
۱۴۴	..... نتایج آمار استنباطی (۲-۲-۵)
۱۴۵	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول (۱-۲-۲-۵)
۱۴۶	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم (۲-۲-۲-۵)
۱۴۶	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم (۳-۲-۲-۵)
۱۴۶	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه چهارم (۴-۲-۲-۵)
۱۴۶	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه پنجم (۵-۲-۲-۵)
۱۴۷	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه ششم (۶-۲-۲-۵)
۱۴۷	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه هفتم (۷-۲-۲-۵)
۱۴۷	..... نتایج حاصل از آزمون فرضیه هشتم (۸-۲-۲-۵)
۱۴۷	..... بحث و نتیجه گیری (۳-۵)
۱۵۲	..... پیشنهادات مبتنی بر داده های تحقیق (۴-۵)
۱۵۳	..... پیشنهادات برای تحقیقات آتی (۵-۵)
۱۵۳	..... محدودیت های تحقیق (۶-۵)
۱۵۴	..... جمع بندی (۷-۵)

فهرست منابع ۱۵۶

پیوست ها

پرسش نامه ۱۶۶

خروجی های نرم افزار SPSS ۱۶۸

فهرست جداول

جدول ۱-۲: جنبه های کلی مثبت و منفی اثرات اقتصادی گردشگران بر جامعه ی میزبان ۳۰

جدول ۲-۲: ویژگیهای اشتغال در صنعت در گردشگری ۴۴

جدول ۲-۳: مشاغل کودکان- نوجوانان و جوانان در صنعت گردشگری ۴۸

جدول ۲-۴: جمعیت ده ساله و بیشتر بر حسب جنس در نقاط شهری و روستایی ۵۲

جدول ۲-۵: درصد خانوار برحسب جنس سرپرست خانوار طی سال های ۱۳۵۵- ۱۳۹۰ ..... ۵۳

جدول ۲-۶: شاخص های وضعیت مشارکت زنان در گردشگری در سال ۲۰۱۰ ..... ۷۱

جدول ۱-۳: آمار تعاونی های صنایع دستی در استان لرستان ۱۰۲

جدول ۲-۳: جمعیت زنان بر حسب سن و وضع سکونت در استان لرستان ۱۰۸

جدول ۳-۳: جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر زنان بر حسب وضع زناشویی و منطقه سکونت ۱۰۹

جدول ۳-۴: نرخ مشارکت اقتصادی، سهم اشتغال و نرخ بیکاری در جمعیت 10 ساله و بیش تر بر حسب جنس و منطقه سکونت ۱۱۰

جدول ۳-۵: نرخ مشارکت اقتصادی، سهم اشتغال و نرخ بیکاری در جمعیت ۱۵ ساله و بیش تر بر حسب جنس و منطقه سکونت ۱۱۰

جدول ۳-۶: جمعیت ده ساله و بیشتر بر حسب وضع فعالیت ۱۱۱

جدول ۳-۷: آمار بازدیدکنندگان از موزه قلعه فلک افلاک و بناهای تاریخی در استان لرستان ۱۲۳

جدول ۴-۱: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب سن ۱۲۸

جدول ۴-۲: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب میزان تحصیلات ۱۲۹

جدول ۴-۳: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب محل سکونت ۱۳۰

جدول ۴-۴: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب وضعیت تاهل ۱۳۱

جدول ۴-۵: نتایج آزمون فرضیه ۱-۱ ..... ۱۳۲

جدول ۴-۶: نتایج آزمون فرضیه ۱-۲ ..... ۱۳۳

جدول ۴-۷: نتایج آزمون فرضیه ۱-۳ ..... ۱۳۴

جدول ۴-۸: نتایج آزمون فرضیه دوم ۱۳۵

جدول ۴-۹: نتایج آزمون فرضیه سوم ۱۳۶

جدول ۴-۱۰: نتایج آزمون فرضیه چهارم ۱۳۷

۱۳۸	جدول ۴-۱: نتایج آزمون فرضیه پنجم
۱۳۹	جدول ۴-۱۲: نتایج آزمون فرضیه ششم
۱۴۰	جدول ۴-۱۳: نتایج آزمون فرضیه هفتم
۱۴۱	جدول ۴-۱۴: نتایج آزمون فرضیه هشتم

فهرست اشکال و تصاویر

۹۸	شکل ۲-۱ مدل مفهومی پژوهش
۱۲۵	شکل ۳-۱ مراحل انجام تحقیق
۱۱۲	تصویر ۳-۱ نمکدان
۱۱۲	تصویر ۳-۲ گلیم
۱۱۳	تصویر ۳-۳ جاجیم
۱۱۵	تصویر ۳-۴ وریس
۱۱۶	تصویر ۳-۵ چوغا
۱۱۸	تصویر ۳-۶ ماشته
۱۱۹	تصویر ۳-۷ نمند
۱۲۰	تصویر ۳-۸ پوشاک زنان لر
۱۲۱	تصویر ۳-۹ پوشاک مردان لر
۱۰۶	نقشه ۳-۱ نقشه استان لرستان

فهرست نمودارها

۱۲۸	نمودار ۴-۱: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب سن
۱۲۹	نمودار ۴-۲: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب میزان تحصیلات
۱۳۰	نمودار ۴-۳: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب محل سکونت
۱۳۱	نمودار ۴-۴: توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب وضعیت تاهل

علائم و اختصارات

CTHRC	Canadian Tourism Human Resource Council
IADB	Inter American Development Bank
ILO	Internatinal Labour Organization
OAS	Organization of American States
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
VALS	Values And Life Styles
VFR	Visit Friends & Relationships
WTO	World Tourism Organization

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱) مقدمه

گردشگری به عنوان بزرگترین و متنوعترین صنعت در دنیا به حساب می آید که هم به لحاظ ایجاد درآمد و هم به لحاظ اشتغالزایی نقش بسزایی در اقتصاد کشورها دارد. بسیاری از کشورها این صنعت را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال و رشد بخش خصوصی می دانند. در سالهای اخیر میل به گردشگری در جوامع بخصوص جوامع توسعه یافته به طور غیرمنتظره ای افزایش یافته است و به سبب تأثیرات فراوان آن بر بخشهای اقتصادی و اجتماعی هر روز بیش از پیش مورد توجه کشورهای جهان قرار میگیرد. توسعه ی گردشگری سبب بهسازی و توسعه ی تأسیسات زیربنایی میشود و بر معیشت خانوارهای محلی، توسعه ی بنگاه های کوچک و بر منابع طبیعی مقصد اثرمیگذارد. گردشگری همچنین سبب بهبود شاخصهای عدالت اجتماعی، ارتقای سطح زندگی، رفاه عمومی و تعادل و توازن منطقه ای میشود. توجه جوامع به آثار گردشگری از جمله ارزآوری، اشتغالزایی، هزینه ی پایین ایجاد فرصتهای شغلی، تنوع درآمدی، رهایی از اقتصاد تک محصولی، کاهش فقر و به ویژه کاهش بیکاری باعث شده است که گردشگری نقش مهمی در توسعه ی ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا کند.

گردشگری از طریق ایجاد شغلهای مختلف بیکاری را کاهش داده و فقر در جوامع را از بین میبرد و فرصتهای اشتغالزایی بسیاری برای زنان در بخشهای اشتغال رسمی و غیررسمی ایجاد مینماید. گردشگری منافع بسیاری برای زنان دارد به طوری که فرصتهای کارآفرینی بسیاری در صنایع دستی، تولید محصولات غذایی و راهنمایی تور ایجاد می نماید. بنابراین گردشگری میتواند به عنوان ابزاری برای توانمندسازی زنان به کار رود. با توجه به جایگاه صنایع دستی به عنوان دومین عامل رشد و توسعه ی تولید ناخالص ملی و نیز در کنار صنعت گردشگری به عنوان مهمترین منبع رشد اقتصاد جهانی، چه در سطح کشور و به تبع آن در

سطح استان لرستان با پیشینه بسیار کهن و گنجینه های فرهنگی، بسیار درخور توجه است. اگر گفته شود بیش از نیمی از ۱۵۰ نوع رشته صنایع دستی در کشور از طرف زنان فعال است و در برخی از آنان نقش مبدع و پیشکسوت را ایفا می کنند، سخن گزافی نیست.

۱-۲) بیان مسئله

گردشگری به عنوان صنعتی نوپا در سال های اخیر تأثیرات زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه ای، کمک به صلح جهانی، کمک به سرمایه گذاری در میراث فرهنگی، بهسازی محیط، کمک به بهسازی زیستگاه های حیات وحش، توسعه نواحی روستایی دارای جاذبه های گردشگری و جلوگیری از برون کوچی جمعیت و ماندن آن، از جمله مزایای این صنعت است (صدر موسوی، ۱۳۸۳).

امروزه تمامی کشورها برای دست یابی به هدف های راهبردی ملی، رشد اقتصادی و تولید ثروت، پویایی فرهنگی، تعالی مدنی و انسجام اجتماعی و بطور کلی طی طریق در سیر توسعه پایدار بر مبنای بسط نوآوری، فناوری و کارآفرینی، مدیریت دانش و دانایی محوری در سطوح و حوزه های مختلف در پی بالندگی سرمایه انسانی و ارتقای کیفیت نیروی انسانی خویش می باشند (امیر نژاد و محسن نسب، ۱۳۸۷: ۷۶). زنان یک منبع انسانی مهم در کشورها هستند و هرکشوری بایستی جهت به کار گیری آنان بعنوان واسطه ای برای رشد و توسعه اقتصادی تلاش کند، ترغیب زنان برای کارآفرینی یک راهکار برای این هدف در هر کشور است (کومبهار^۱، ۲۰۱۳: ۱۹۱). بر اساس گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) استفاده بهینه از نیروی زنان جهان می تواند در افزایش رشد اقتصادی، کاهش فقر، ارتقا سطح سلامت اجتماع و کمک به تضمین توسعه مناسب در همه کشورها تاثیرگذار باشد (ایمنی

^۱.Kumbhar

قشلاق و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱۸). زنان این نیروی عظیم که انواع مختلف کارها را چه بصورت رسمی و چه غیر رسمی انجام میدهند چنانچه به استعداد های بالقوه آنها توجه شود یکی از منابع سرمایه گذاری برای کشورهای در حال توسعه خواهند بود (امیرنژاد و محسن نسب، ۱۳۸۷: ۷۶).

اگر بپذیریم که فقر، زنان را بیشتر از مردان تهدید می کند و اگر فقر را به عنوان یک آسیب مهم اجتماعی که می تواند سایر آسیب های اجتماعی را در پی داشته باشد بدانیم، آنگاه می توانیم بگوییم بهترین رویکرد برای جلوگیری از گسترش فقر، رویکرد تقویت استقلال اقتصادی زنان است. استقلال اقتصادی زنان، علاوه بر آثار اقتصادی، می تواند آثار مثبت اجتماعی نیز در پی داشته باشد. تحقیقات هم ثابت کرده که هر قدر زنان به جهت اقتصادی استقلال بیشتری داشته باشند و مشارکت اجتماعی آنها افزایش پیدا کند، علاوه بر بهبود کیفیت زندگی زنان، کیفیت زندگی در کل جامعه ارتقا می یابد. بگذارید با یک مثال این موضوع را بهتر تبیین کنیم. در کشور خودمان علی رغم اینکه نرخ اشتغال زنان کمتر از ۱۲ درصد پیش بینی می شود، اما در همین حال آمارها حاکی از این است که نرخ طلاق در میان زنان شاغل کمتر از زنان خانه دار است و امری واضح است که طلاق با سایر آسیب های اجتماعی ارتباط مستقیم دارد. بنابراین تقویت بنیه اقتصادی زنان و استقلال اقتصادی آنها می تواند علاوه بر آثار اقتصادی، آثار اجتماعی نیز در پی داشته باشد. یکی از صنایعی که می تواند در ایجاد اشتغال زنان نقش جدی ایفا کند، صنایع مرتبط با گردشگری است. این صنایع از دوطریق اشتغال مستقیم و اشتغال غیر مستقیم در بهبود وضعیت اقتصادی زنان تاثیر می گذارند. (چهار بالش، ۱۳۹۰). سازمان جهانی گردشگری برآورد کرده است که صنعت گردشگری بیش از ۲۰۰ میلیون نفر را در استخدام خود دارد که ۷۰٪ آن را زنان تشکیل می دهند. بر اساس نظر

سیمور^۱ (۲۰۰۳) زنان در کشورهای در حال توسعه امید اول برای ارتقا خانواده ها و رشد و توسعه کشورهای خود هستند. موفقیت زنان کارآفرین در این جوامع نه تنها موجب سود اقتصادی می شود بلکه منافع اجتماعی و فرهنگی هم ایجاد می کند (گلرد، ۱۳۸۸: ۱۳۲). شرایط محیطی خانواده و عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز بر سهم اندک اشتغال بیرون از خانه زنان در بازار کار تاثیر دارد (ورنیک^۲، ۲۰۰۰: ۷). ازسوی دیگر، زنان بیشتر در زمینه هایی که به سرمایه گذاری زیادی نیاز ندارد، زمینه فعالیت بیشتری دارند؛ مانند فعالیت های خدماتی، گردشگری و کشاورزی. علاوه بر این بسیاری از زنان علاقمند به فعالیت در کسب و کارهایی هستند که ریسک کمتری دارند (تالوس و لاس^۳، ۲۰۰۴). زنان نقش کلیدی و مهم در صنعت گردشگری ایفا می کنند و حتی برخی از بهترین هتل های جهان با مدیریت زنان اداره می شوند. نمونه بارز این اثر گذاری در کشور ما در شهرهای شمالی کشور، مشهود است. نقش زنان در توسعه اقتصادی صنعت توریسم قابل توجه است. علاوه بر این در اکثر نواحی روستایی کشور، زنان به کارهای دستی چون گلیم بافی، سوزن دوزی، حصیر بافی یا صنایع دستی بومی هر منطقه می پردازند که فروش آن درآمدی قابل توجه برای جامعه میزبان به ارمغان می آورد (توکلی، ۱۳۸۷). صنایع دستی با ویژگی های ارزنده ای از قبیل: ملی بودن، عدم وابستگی، قابلیت ایجاد و توسعه در کلیه مناطق شهری و روستایی و عشایری، عدم نیاز به کارشناسان خارجی، دسترسی آسان به مواد اولیه و ابزار کار مختصر و ارزان، ایجاد درآمد مکمل، ارزش افزوده بالا، قدرت اشتغالزایی و... (کرمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۸) می تواند یکی از مهمترین مولفه های توسعه اقتصادی جوامع روستایی و عشایری باشد. صنایع دستی به عنوان یک هنر_صنعت مستقل و بومی می تواند جایگزین بسیار مناسب نفت درسید صادراتی کشور باشد و کشور را از اقتصاد تک محصولی به اقتصادی پایدار و مبتنی بر تولید که بسیار پویا است

^۱. Seymour

^۲. Vernic

^۳. Talves & laas

سوق دهد (شعبانی ۱۳۸۷). از طرفی با نگاهی به آمارهای ارائه شده کشور در سه دهه گذشته مشاهده میشود به دلیل وجود موانع اجتماعی (بی سواد و پایین بودن سطح سواد و تبعیض جنسیتی)، موانع قانونی (قوانین ناظر بر خانواده و قوانین مربوط به اشتغال زنان)، موانع اقتصادی (رکود و رونق اقتصادی، مهاجرت از روستا به شهر، اعتقاد به غیر اقتصادی بودن نقش زنان، کم تنوعی فرصت های شغلی و بالا بودن هزینه نیروی کار زنان برای کارفرمایان) و محدودیت های فرهنگی و سنتی، سهم مشارکت زنان در اشتغال و بازار کار بسیار کمتر از مردان است (رستمی، ۱۳۸۳). لذا در این تحقیق هدف ما بررسی نقش گردشگری در اشتغال زنان از طریق تولید صنایع دستی توسط زنان شاغل در این زمینه در استان لرستان میباشد.

۱-۳) اهمیت و ضرورت موضوع

در کشورهای مختلف جهت نیل به اهداف توسعه ای خود در سطوح محلی، منطقه ای و ملی راهبردها و راهکارهای متنابهی را مورد استفاده قرار میدهند. گردشگری و آن از جمله رهیافت هایی است که در بسیاری از جوامع به سبب مزایای اقتصادی آن و نوع تعاملات محلی و جهانی این صنعت، از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است (تا کر^۱، ۲۰۰۳: ۱). چرا که به عنوان نیروی پویا در همگن سازی جوامع و کالایی کردن فرهنگ های سراسر جهان به شمار می رود (رید، ۲۰۰۳: ۷). از نظر اقتصادی گردشگری برای بسیاری از ملت ها به عنوان سود آورترین کالای صنعتی محسوب می شود. بر اساس پیش بینی سازمان جهانی گردشگری، سود حاصل از گردشگری در سال ۲۰۰۲، ۴۷۲ میلیارد دلار بوده و در سال ۲۰۲۰ سود حاصل از گردشگری سالیانه به دو تریلیون دلار خواهد رسید (ثیو بالد^۲، ۲۰۰۵: ۳). همانگونه که گفته شد گردشگری یک صنعت درآمدزا و محرکی برای از میان بردن فقر و بیکاری است. یکی از ویژگی

^۱.Tuker

^۲.Theobald